

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՑԱՆ ՀՅՈՒՐԵՐԻ ՌԱԴԻՈԵԼԵԿՏՐՈՆԵՐԸ

ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՑԵՂԱՊԱՀ ՄԱՄԲՐԵ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՅԱՅԱՆԻ ԵԼԻՑԹՐ

Այս երրորդ անգամն է, որ ուրախությամբ եւ բախտը կունենամ որդունելու Մայր Հայրենիքը: Առաջին այցելությունս տվի. 1935 թվին, երկրորդը՝ 1945 թվին, իսկ այս՝ իմ երրորդ այցելությունս է արդեն: Քսան տարիներ անցած են այն օրին ի վեր, երբ հեռավոր Ամերիկային եկա էջմիածին՝ ընդունելու համար եպիսկոպոսական աստիճանը: Այս մոտ քսան տարիներու ընթացքին կատարված աշխատանքին եւ իրագործված նվաճումներուն վկան կրնամ հանդիսանալ, մանավանդ որ առավելությունը ունիմ տեսած ըլլալու Հայրենիքի հառաջդիմությունը ոչ թե քայլ առ քայլ՝ ինչպես ամենօրյա բնակիչները մեր սիրելի քրքրին, այլ ուստով առ ուստով՝ տարր տարիներու տարբերություններով: Ինձ համար ավելի դյուրին է բաղդատել 1935-ի նախապատերազմյան Հայրենիքը, 1945-ի պատերազմին հազիվ ազատած Հայրենիքը եւ այսօրվան ծաղկյալ Հայրենիքը:

Ինչ որ տեսանք այս օրերուս, իրապես վեր էր մեր սպասումեն եւ շատ ավելի բարձր մեր ենթադրություններին: Այս անգամ, նույնիսկ եթե մոռնայինք մեր հայրենասիրությունը, որ գեղեցկացուցած էր մեր աչքին 1935-ի Նրեանը, պիտի սիրեինք զայն, միայն ու միայն իր գեղեցկության համար, իր շենքերու շնորհալի շարքերուն ու պողոտաներուն լայնածավալ վեհության համար: Հպարտ կզգանք այլևս ոչ թե մեր զոհողություններուն, այլ մանավանդ մեր երկրի նվաճումներուն համար, ու մեր ուրախությունը չափ չունի:

Քսան տարի առաջ, ո՞վ կրնար երեւակայել, որ հողաշեն տուններուն տեղ պիտի բարձրանան հայկական ճարտարապետության վերանորոգված շունչի այս սքանչելի ծնունդները, ամբողջությամբ շնորհք, վեհություն, սլացք, կարծեք կարմրադեմ ժպիտ. ո՞վ կրնար մտածել, թե չոր քաղաքին շուրջ պիտի ծաղկեին անտառներ ու փողոտ քաղաքներ ներս՝ պարտեզներ եւ պուրակներ. հայտնի էր մեզի մեր ժողովուրդին շինարար ոգին եւ աշխատատեր բնավորությունը, բայց լնավ չէինք կարծեր, թե շինարարությունը եւ աշխատասիրությունը կհաղթեն նաեւ ժամանակին ու այսքան կարճ տարիներու ընթացքին գյուղաքաղաք մը կփոխվի իսկական մայրաքաղաքի:

Տակավին, ավելի ուրախություն է մեզ համար հաստատել նույն թափով հառաջդիմություն ամբողջ երկրին մեջ. գործարաններ՝ միոսթենական չափանիշով արտադրությամբ, էլեկտրաէկայաններ՝ արդիական շքեղությամբ, գեղատիպ եւ ժողովրդական անվերջ հրատարակություններ, համալսարան եւ անհաշիվ դպրոցներ մինչեւ հեռավորագույն գյուղը եւ տակավին այգիներ՝ պարարտ, աշխատաված, գեղեցիկ, արտադրություն եւ աշխատանք եւ հավատք ապագան՝ երկրին ամեն կողմը եւ ամեն հայու սրտին մեջ, ահա այս բոլորն են, որ մեր կուրծքերը կբարձրացնեն հպարտությամբ ու միւր սրտերը կողողեն ուրախությամբ:

Սիրելի՛ ժողովուրդ, հեռավոր երկիրներն եկած քու եղբայրդ կվերադառնա դեպի

օտար երկիր, պիտի ապրի այնտեղ իր պանդուխտ դավակներուն հետ, սակայն ծանր պիտի չլինի այլևս պանդխտությունը և ուրախությամբ պիտի դիմադրեն ճակատագիրը, որովհետև ի՞ր իսկ աչքերով տեսավ բուռն աշխատանքիդ սքանչելի և ծրագրված ճիգը։ Վստահ եղիր, թե քեր պատմեմ իմ դավակներու մեր երկրի ո՛չ միայն բնական, այլև

բու կերտած գեղեցկությունները, անոնք ևս պիտի հաղորդվին իմ ուրախությամբ ու հպարտությամբ ու պիտի մաղթեն ինձ հետ, որ խաղաղություն և սեր տիրեն այս աշխարհիս վրա, որպեսզի շարունակես ստեղծագործել ու միշտ ստեղծագործես, մինչև որ օր մը բոլորս հավաքվինք նույն օջախին շուրջ ու առջացնենք նույն Հայրենիքը։

ՌՈՒՄԻՆԱԼԱՅ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԳ ՎԱԶԳԵՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԱԼՅԱՆԻ ԵԼՈՒՅԹԸ

Հայաստանյայց եկեղեցվո գերաշնորհ սրբազան ու վարդապետ հայրեր, ինչպես և աշխարհական պատվիրակներ, հեռավոր երկրներեն, վշտաբեկ սրտով ու երկյուղածությամբ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին եկանք, մեր սիրո ու հարգանքի վերջին ողջույնը բերելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս հանգուցյալ Գեորգ Զ. Հայրապետին դազադին առաջ այն անխառն գիտակցությամբ, թե հողին ու պատմության կհանձնենք մեր մեծագույն հայրապետներին մին, որ իր անձնվեր կյանքով, իր եկեղեցանվեր գործերով ու իր անալյալ հայրենասիրությամբ լուսատու փառոս մը դարձավ մեզ բոլորիս ու գալիք սերունդներուն համար։

Ոչ շատ տարիներ առաջ տակավին, իր բուցաշունչ քարոզներեն մեկուն մեջ Ան կրեսն՝ Ժրիստոնեությունը ո՛չ միայն ընդունում է հայրենասիրության գաղափարը, այլև շատ բարձր է գնահատում սերը դեպի Հայրենիքը։

Ու այս գաղափարը լուրջ խոսք կամ վերացական իդեալ չմնաց հանգուցյալ Հայրապետի կյանքին ու գործքին մեջ, այլ անդարձավ կենդանի գաղափար, դեպի գործ մղող հոգեկան ուժ, աղնիվ ու արդար պայքարի դրոշակ։

Այս ոգիով, այս դրոշով, մեր հայրենասնվեր Հովվապետը փոթորկահատիվ կյանքի պատմաշրջաններն անցավ իր ժողովուրդին հետ միատեղ, հաղթեց ճակատագրի ալիքներուն, քաջությամբ կուրծք տվավ հորձանքներուն և հոգեկան արիությանը ու խաղաղությանը մասնակցեցավ իր բոլոր ուժերով հայ ժողովուրդի մահու և կենաց մարտնչությանն, առաջին և մանավանդ երկրորդ համաշխարհային պատերազմներուն ընթացքին։

Ո՛վ պիտի կարենա մոռնալ Վեհափառի այն զմայելի կոչերը, կոնդակներն ու կենդանի գործը, զոր դեկավարեց Ան Հայրենական Մեծ մարտի ընթացքին։ Ո՛վ պիտի կարենա մոռնալ՝ բնության և խավարի ուժերուն դեմ տարված սովետական փառապանծ հաղթանակը ավետող իր հոգեշարժ խոսքերն

ու պատգամները, Մայր Հայրենիքը շինելու և ծաղկեցնելու իր սրտեռանդ հրավերները։ Եվ վերջապես ո՛վ պիտի կարենա մոռնալ հանգուցյալ Կաթողիկոսին խոշոր դերը աշխարհի խաղաղության համար մղված պայքարին մեջ, պայքար մը, որուն լծված են այսօր բոլոր ժողովուրդներու լայն զանգվածները, աշխարհի բոլոր ազնիվ ու պարկեշտ մարդիկ և մանավանդ սովետական խաղաղասեր ժողովուրդները, որոնց շարքին նաև մեր ժողովուրդը, որուն մեծագույն իղձն է՝ արդար ու շինարար իր աշխատանքի ընթացքը շարունակել իր պատմական Հայրենիքին մեջ, որ ահա ավելի քան երեսուն տարիներ յ վեր, աննախընթաց վերածնունդի և բարգաւաճ կյանքի շրջան մը կապրի, սովետական այս փառավոր դարուն, ուսա մեծահոգի ժողովուրդի եղբայրական օժանդակությամբ։

Մենք, արտասահմանեն Մայր Հայրենիք այցելողներս, մեր աչքերով կտեսնենք ու մեր սրտերով կշափենք այն վիթխարի շինարարական գործը, որ կատարված է և կշարունակվի կատարվիլ անցյալի մեջ ավերակ դարձած մեր հայրենի հողին վրա։

Սովետական Հայաստանի մայրաքաղաք Երևանը՝ պերճ ու շքեղ, կենսալի ու բարգաւաճ, ճշմարիտ խորհրդանշն է մեր Հայրենիքի վերընձյուղման։ Այս տասնհինգ օրերու ընթացքին, այցելեցինք բազմաթիվ գործարաններ, աշխատանոցներ, առևտրական միավորներ, այցելեցինք մշակութային հաստատություններ, ինչպես Զեռագրատունը, պետական Ակադեմիան, Պատմական թանգարանը, Պետական պատկերասրահը, դպրոցներ և մանկամսուրներ, ներկա եղանք Հայֆիլհարմոնիայի մեծ ու փոքր սրահներու մեջ կազմակերպված համերգներուն, Օպերայի և Պետական թատրոնի ներկայացումներուն, հանդիպումներ ունեցանք մեր երկրի գրագետներուն, բանաստեղծներուն, դերասաններուն և նկարիչներուն հետ, այցելեցինք գյուղեր ու գյուղական հավաքական անտեսություններ, ուր անհուն մխիթարու-

Իրամբ տեսանք հրաշալի արդյունքները մեր շինական ժողովուրդի գյուղատնտեսական աշխատանքներում: Մտանք այդ շինականներու համեստ, բայց հյուրընկալ տուններուն մեջ և տեսանք անոնց սեղաններուն վրա առատ հաց և երդիկի տակ՝ լույս:

Ամենուրեք, կյանքի ու աշխատանքի բոլոր սուպարեզներուն մեջ, մեր ժողովուրդը կապրի ճշմարիտ վերածնունդի շրջան մը: Մեր ժողովուրդը կաճի, կզարգանա ու կշինե, անդադար կշինե՝ ամենայն հայոց Մայր Երկիրը, աստիճան առ աստիճան առաջնորդվելով դեպի նոր կյանք, դեպի ոսկի ապագա: Սկսած այս հսկայածավալ, ստեղծագործ, համառ ու անդուլ աշխատանքի լուսավոր ճամբուն վրա, ուրախ ենք հաստատելու, թե իրենց պարտքը պատվով կկատարեն նաև մեր հայրենադարձ քույրերն ու եղբայրները, բնիկ մայր ժողովուրդի կողքին՝ ձեռք-ձեռքի, սիրտ-սիրտի ու համերաշխ:

Ի տես այս ագեություն ու հոգեպարար կյանքի պաշտոն պատկերին, մեր հայու գիտակցությունը, արդար հպարտությամբ կմտնե-

նանք հայրենական այս լույսի մշտահոս աղբյուրին, լեցնելու համար մեր հոգիներուն սպիտորները հայ ավյունով ու կյանքի թարմ ուժերով:

Մեր ամենաջերմ մաղթանքն է, որ մեր Մայր Հայրենիքը՝ մեր կենդանության և լույսի մշտահոս այս աղբյուրը, այլևս երբեք, երբեք չպղտորվի, որ մեր վեհաց այս ծառը մնա հավիտ անսասան, որ մեր ժողովուրդը անվրդով շարունակե կյանքի փառքը երգել ազատ ու խաղաղ, ժողովուրդներու մեծ եղբայրության, Սովետական Միության երկնակամարին տակ:

Թե՛ որպես Հայաստանյայց Եկեղեցւոյ սպասավորներ, թե՛ որպես հայ ժողովուրդի հարազատ զավակներ, կաղոթենք ու կհավատանք, թե բարիքն ուժերը պիտի հաղթանակեն աշխարհի վրա և խաղաղության սպիտակ աղավնին պիտի շնորհվի արյունով:

Թո՛ղ ալրի, ուռճանա, խաղաղ ուղին մնա մեր Մայր Հայրենիքը՝ Սովետական Հայաստանը:

ՅՈՒՆԱՆԱՅ ԳՐՈՂ ԼԵՎՈՆ ՄԵՍՐՈՊԻ ԵԼՈՒՅԹԸ

Ողջուն արտասահմանի, մասնավորաբար Ֆրանսայի հայրենակարոտ հայության:

Ողջուն Երևանին, Սովետական մեր սիրելի Հայրենիքին գոհարի պես փայլուն մայրաքաղաքին:

Երկրորդ անգամն է, որ բախտը կունենամ տեսնելու Երևանը: Առաջին՝ 1946-ին, Հայաստանի Սովետական գրողներու երկրորդ համագումարին առթիվ, երկրորդը՝ ներկա ըլլալու համար հանգուցյալ Վեհափառ Հայրապետի հուղարկավորության:

Մանրէ կորուստը Հայաստանյայց Եկեղեցւոյն, որուն մեծ հայրապետներն մեկն էր Հանգուցյալը, Իր հուղարկւած Եկեղեցւոյն և ժողովուրդին վրա փորձաքննող, բոլոր սերունդով Սովետական մեր հիանալի Հայրենիքին բարօրության և վերելքին նվիրված, համաշխարհային խաղաղության աննկուշ պաշտպան, իմաստուն և բազմակողմանի զարգացումով օժտված, իրապես մեծ մարդ: Հարգանք Իր հիշատակին:

Ծիշտ մեկ շաբաթ է հասած եմ Երևան: Մինչև հիմա, կրցեր եմ տեսնել քաղաքին հազիվ մեկ փոքր մասը և բաղդատել 1946-ի Երևանին հետ: Վերջին ութը տարիներու ընթացքին արտասահմանի հայությունը անշուշտ լայնորեն տեղեկացավ Սովետական

մեր չքնաղ Հայրենիքին հառաջդիմության և փոփոխության, լրագրական հոգվածներով, լուսանկարներով և ֆիլմերով, բայց բոլորովին տարբեր է տպավորությունը, երբ մարդ դեմ առ դեմ կուգա շողափնի իրականության հետ: Հեքիաթ մը ապրելու զգացումն է այդ տպավորությունը:

Օրինակ, պատգամավորներու հետ այցելեցի Ճարտարապետներու տունը, գտնադիպեցի քարով և հայկական տճով, շատ սիրուն շենք մը: Երևանի երկու հայտնի ճարտարապետներ՝ Վարազդատ Հարությունյան և Գրիգոր Աղաբաբյան բացատրեցին վերջին տարիներու շինարարությունը և նախատեսված ծրագիրը, զոր արդեն սկսած են գործադրել:

Նոր, Մածկած շուկան, Հրազդանի նորակառույց հսկա կամուրջը, Քանաքեռի բարձունքին վրա կառուցված Ստալինի հիշատակարանը և Օպերային կից Ֆիլհարմոնիայի նորակերտ շենքը այցելելիս ետք, որոնցմե ոչ մեկը տեսած էի 1946-ին, երբ վերադարձա «Խնտուրիստ» հյուրանոցը, խոսակցության միջոցին ապշուլթամբ տեղեկացա, թե այն փողոցը, ուր Ճարտարապետներու տունը շինված է, Բաղրամյան փողոցն է:

Բաղրամյան փողոցին հողաշերտը տեսած էի 1946-ին իր նախնական ու բնական վիճակին մեջ, անմշակ և քարքարոտ դեպի

մը, զոր սկսան պեղել և հարդարել ութը տարի առաջ, Երևանն մեկնելու միջոցիս: Հիմա, ինձի համար բաղդատության եզր իսկ չկա 1946-ի խոսքան հողամասին և ներկա լայն պողոտային միջև, զոր կեղեքնն տասնյակ-ներով բնակարանային շենք ու հիմնարկ, մեկը մյուսին ամրաշեն, հոյակապ և հայկական ոճի և քանդակներու մեկ-մեկ գեղեցիկ նմուշ:

Մոսկվայեն Երևան, մեր ինքնաթիռին ճամբորդներեն մեկն էր Երիտասարդ, բայց արդեն աշխարհածանոթ կոմպոզիտոր Ալեք-սանդր Հարությունյանը. ութը տարիներ ետք առաջին երևանցին, որուն կհանդիպեի, սովետական հայ ժողովուրդը ներկայացնող հաղթանդամ և գեղեցկագույն տղամարդ:

Կընդունիմ, որ արտակարգ կերպով բախտավոր եմ Երկրորդ անգամ վայելելով Հայ-

րենիքս: Թերևս ծնած եմ, ինչպես սովորու-թյուն է ըսել, բախտավոր աստղի տակ: Հաստատապես գիտեմ, սակայն, թե երջա-նիկ եմ ապրելով այս օրերը Հայաստանի մեջ, սովետական լուսաշող աստղին տակ: Կզգամ նաև, թե իմ վրա պարտք կծանրանա իմ Երջանկութենեն գոնե փոքր բաժին հա-նել Հայրենիքի կարոտով տառապող գաղու-թահայ եղբայրներու և քույրերու:

Պիտի խոսիմ Երևանի ռադիոկայանն ու-րիշ առիթներով ալ: Պիտի նկարագրեմ հետ-զհետև տեսած նորություններս, Երևանի փողոցներն ու շենքերը, Սովետական Հա-յաստանի մի քանի շրջանները, ուր մտա-դիր եմ այցելել, վերջապես հայ կենսության, ստեղծագործող ժողովուրդը, որ իմ շուրջս է ամեն տեղ, ամեն վայրկյան:

ԼԻԲՆԱՀԱՅ ՄՏԱՎՈՐԱԿԱՆ ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆՅԱՆԻ ԵԼՈՒՅԹԸ

Սա հիմա կգտնվիմ հայրենի հողին վրա և ապաշահար նա ինձի հարց կուտամ:

— Իրա՞վ հայրենի հողին վրա եմ: Իրա՞վ սա լեռը, որ իր սպիտակ գլուխը խրած է ամպերում մեջ, Արարատն է: Իրա՞վ սա ան-ծայրածիր տարածությունը Արարատյան դաշտն է: Գիշերվան սա պահուն լույսերով տողոված քաղաքը իրա՞վ քաղաքամայր Երևանն է: Սա մարդիկը, որ Աբովյան փո-ղոցի ծառերու ստվերներում տակ հանդար-տորեն կքալեն, իրա՞վ հայեր են:

Ամեն ինչ, ծառ, քար, լույս ու հող կաղա-ղակեն ներսիդիս:

— Այստեղ Երևանն է ու հողը, որուն վրա դուն կկոխես, Հայաստանն է:

Բովանդակ կյանքիս մեջ իմ բոլոր երազ-ներս դավաճանած են ինձի և խույս տված իրավանդանալի: Եվ իմ մեծագույն երազս եղած էր տեսնել Հայրենիքս, ուր երբեմն Հայկը իր հաստ բազուկներով լարած էր իր լայնալիճ աղեղը, Արամը խոնած էր իր գուն-դերը՝ չորս ծագերու թշնամիներում դեմ գրո-հելու, գեղեցիկն Արան իր նվարդին սիրտըն ելած էր ճակատելու սուպամոլ Շամիրամին դեմ, ուր նախրյան մարդիկ շինած են քա-ղաքներ ու բերդեր և մաքառած Ասորեստա-նի աշխարհակալներում դեմ, ուր Արտաշես-ներ ու Տիգրաններ հյուսած են սխառը հայ ժողովուրդին, ուր իմաստուն պոետներով քալած են Մեսրոպ Մաշտոց, Խորենացի, Շիրակացի, ուր Բագրատունի մարդիկ ճար-տարապետած են քաղաքներ, պալատներ, վանքեր ու տաճարներ, ուր հազարամյա իմ ժողովուրդը քար քարի վրա դրած, ստեղծա-

գործած, մաքառած ու իր ազատության հա-մար զոհաբերված է:

Իմ ամենն խորունկ իղձս իրականացած է: Սա հիմա հայրենի հողին վրա եմ, ու կրնամ ըսել:

— Այստեղ Երևանն է...

Երջանիկ եմ: Լեցված եմ անպատմելի հույզերով, հորդող ուրախությամբ և խիտ ապրումներով: Յոթ օրն ի վեր հայրենի հո-ղին վրա եմ, ու ինձի աճյալ կթվի, թե ես ապրած եմ միայն հայրենի հողին վրա: Ու երազ կթվի, թե ես ապրած ըլլամ արտասահ-մանի մեջ:

Ամենն երջանիկ բանն է ըլլալ իր ժողո-վուրդին հետ, իր հարազատ հողերուն վրա:

Սա հիմա իմ հարազատ ժողովուրդիս մեջն եմ, իմ հարազատ Հայրենիքիս մեջ:

Որքա՞ն անկրկնելի ուրախություններ լե-ցուցած են զիս այժմ:

Տեսա իմ ժողովուրդս իր հայրենի հողին վրա, երիտասարդ, աշխույժ, ստեղծագործ ու համատարալ:

Տեսա Երևան մայրաքաղաքը իր նորաշեն կառուցումներով: Բազմաթիվ նոր պողոտա-ներ, թաղամասեր շինված են, ծրագրի հի-մամբ, կանոնավոր ու գեղեցիկ, հարյուրա-վոր, հազարավոր նոր շենքեր, Հայաստանի բազմագույն ու ընտիր քարերով, հայկական ճարտարապետության լավագույն օգտա-գործմամբ: Մարդ շենքերու թիվն ու մեծու-թենն ավելի կսքանչանա այն զարմանալի գեղեցկության վրա, որով ամենք ստեղծա-գործված են: Ո՛չ մեկ շենք կնմանի մյուսին, ո՛չ մեկ շենք կկրկնե մյուսին գեղեցկությու-նը, բայց բոլորն ալ գեղեցիկ և ճարտարա-

պետական սեփական նկարագրով: Եվ ի տես կառուցված այդ բազմաթիվ, մեծ ու չքնաղ շենքերում, միշտ հարցում մը կրկնվեցավ շրթներումս վրա:

— Ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը կառուցած է միայն գեղեցիկ շենքեր: Ը՛հ, որ ան ոչինչ ունեն, և ապա ուրեմն իր շինածները պետք է որ ըլլային անհրաժեշտության արդյունքը: Կրցած եմ մտածել, որ մեր ժողովուրդը կշինե թէ՛ միայն այսօրվան և հառաջիկա տասը կամ քսանհինգ տարիներուն համար, այլ՝ դարերու համար: Երևանի մեջ շինված հազարավոր նոր շենքերը իրենց թարմությունն և ուժը պետք չէ կորսնցնեն դարեր ետք իսկ: Մեր ժողովուրդը շինած է ու կշինե տարերու համար:

Հազար տարիներին ի վեր մեր Հայրենիքը միշտ ավերված է, իր քաղաքներն ու ճարտարապետական հիմնաքի մոթողները ենթակա եղած են քար քարի վրա ջմնալու, ու մեր ստեղծագործ ժողովուրդին բաժինը եղած է հալածանք, տառապանք, գաղթ ու մահ:

Սովետական Հայաստանի արի ու շինարար ժողովուրդը գիտակցած է, որ իր պարտքը եղած է վճարել նախորդ տասը դարերու բացը: Ու վարելի է որոշ կերպով նկատել, որ այս 34 տարիներու ընթացքին մեր ժողովուրդը շինած է կատաղորեն, մոլեգին թափով, մեկ կողմն՝ վճարելու համար նախորդ սթեպան սերունդներու պարտքը և մյուս կողմն՝ հաջորդ սերունդներուն կտակելու համար հայրենի հսկա ժառանգություն մը:

Ու իր պատմական առաքելության և իր ապագայի հավատալովոր ժողովուրդը մը միայն վրնար կառուցել շատ ու այսքան գեղեցիկ:

Ես անպատմելի հրճվանքով տեսա, որ Հայաստանի և Երևանի քաղաքի, արի ու ստեղծագործ ժողովուրդը կհավատա իր պատմական առաքելության, իր ապագային ու իր հավերժության: Ես հպարտ եղա իմ ժողովուրդովս: Ինձի այդ հպարտությունը ներշնչեցին Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճը, Պետական օպերայի շենքը, Մածկած շուկան, Հաղթանակի կամուրջը, Երևանի Ստադիոնը— մարդաբանը, Համալսարանի նոր շենքերը, վերջապես բնակելի նոր շենքերը, որ մենք այցելեցինք:

Մենք մեր ընկերներով վարդապետացանք այցելել Հայաստանի բազմաթիվ գործարաններին միայն երեքը— Երևանի էլեկտրամեքենաշինական գործարանը, ժամացույցի գործարանը և Սևանի էլեկտրակայանը— Սևան գետը, որոնցմե յուրաքանչյուրը պարզ այցելելը բազմաթիվ ժամեր գրավեց: Անկարելի է հավատալ, թե մեր ժողովուրդը, ես չեմ փոքրած կրցեր է կառուցել այդպիսի վիթխար

րի գործարաններ: Ես ապշահար մնացի և իրականությունը շոշափելի ետք իսկ զարմացա, թե մեր փոքր ժողովուրդը ի՞նչպես կարողացած է շինել ու սարքավորել այդ մեծ գործարանները: Մեր տեսած այդ գործարաններին եթե միայն մեկը շինած ըլլար մեր ժողովուրդը, կբավեր դինք գովելու: Բայց մեր ժողովուրդը շինած է տասնյակներով, հիսնյակներով մեծ, ու հարյուրավոր մանր գործարաններ, ուր կաշխատին բազմահազար հայ բանվորներ, քաջ, աշխատունակ ու հմուտ: Երբ մարդ կտեսնե Հայաստանի արդյունաբերական կեդրոնները, կհավատա, թե մեր փոքր ժողովուրդը անհուն լինե մեծ է իր կարելիություններով և անոր առջև պարտված է բնությունը: Այդպես կվկայե Սևանգետը, և անոր վճառակցին մյուս 6 էլեկտրակայանները, արդեն շինված ու գործող վրա շինության մեջ եղող: Երևանի ժամացույցի հսկա գործարանին գլխավոր ճարտարագետներին մեկը, ի պատասխան իմ հարցումիս, վստահորեն ըսավ:

— Շվեյցարական ամենեն նուրբ ժամացույցների արտադրման աստիճանին ո՛չ միայն պիտի կարողանանք հասնել, այլև պիտի վարողանանք անցնել առաջիկա 2—3 տարում:

Տեսա մեր գրողները, արվեստագետները, մտավորականներն ու համալսարանական ուսանողները, որոնք քանակ մը վրադոք են կազմել: Տեսա Վարպետը՝ Ավետիք Իսահակյանը իր տան մեջ, հավատքով ու տեսիլքով գոտեպնդված. ամբողջ ժողովուրդի սիրելին է ան, շրջապատված բոլորի պուրգուրանքով: Վարպետը իր բանաստեղծության չափի դիս դարմացուց իր քաղաքացիական պարտավորություններուն մեջ, երիտասարդի մը պես կմամաակցի հանրային կյանքին ու գործին: Տեսա մեր գրողները՝ Գրողներու տան մեջ. երբ այդ ճարտարապետական հիմնաքի շենքն ենք մտա, գլուխ-գլխի տված էին արծաթ մագերիտ Արադին ու Ստեփան Զորպանը, աշխույժ կերպով կխոսեին Միրասն ու Հրաչյա Քոչարը, ապա մյուս քաղաքի էլ երիտասարդ գրողները, որ ձեռագրի ծրարներով կանցնեին սենյակի սենյակ: Տեսա մեր հիմնաքի արվեստագետները— երաժիշտներ, դերասաններ, պարողներ, նկարիչներ: Իրենց կյանքը կրնե՞նք արտահայտել ծովայամբ: Ես ինչպե՞ս մոռնամ Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճին մեջ, որուն գեղեցկությունը նկարագրելը վեր է իմ ուժերես, իմ տեսած երգի և պարի անսամբլի ելույթը: Տեսա մեր ուսանողներն ու մտավորականները, որտեղ բոլորն ալ միայն կխոսին, թե ինչ ըրած են և տակավին լինե՞քան բան ունին ընկեր: Ո՛չ միայն անոնք, այլև

բոլոր հայաստանցիները կզգան ու կապրին, թե ի՞նչ կընեն և թե ի՞նչեր պիտի ընեն։ Հայաստանի աճող, զարգացող ու թափուլ հասցացող կյանքը վշնչեն ու միասին կաճին բոլորը։ Առանց բացառության յուրաքանչյուր քաղաքացի մաս կկազմեն հավաքական կյանքին, ինչպես պտուտակները մեծ մեքենայի մասերն են։ Ժողովուրդը միաձուլված է զարմանալի կերպով, ու բոլորը մեկ կհառաջանան։ Ոչ մեկ կղզիացու՜մ։ Ու հավաքական այս առաջընթաց կյանքին լիովին մաս կազմած են հայրենադարձները, մտավորական, ուսանող, գիտնական, նկարիչ և բանվոր։

Ես տեսա հայրենադարձ գրող Ստեփան Ալաճաճյանը, որ ձեռագրի տրցակ մը թերին, վար կիջներ Գրողներու տան աստիճաններին։

Տեսա նկարիչներ Զ. Կալենցն ու Հովհաննես Ասատուրյանը, իրենց բազմաթիվ նկարներով, որոնք կպատկերացնեին մեր արդյունաբերական կեդրոնները, մեր նորակառույց թաղամասերը, մեր հայրենի բնակավայրը՝ Լոռին, Սևանը, Դիլիջանը, գետերը, դաշտերն ու լեռները։

Տեսա հայրենադարձ աշակերտները, որոնք կհալարտանային իրենց գերազանցիկ նիշերով և վրամ իրենց ազատ ժամերուն կմասնակցեին Մանկական երկաթուղիի աշխատանքներուն իբրև մեքենավար, պաշտոնյա կամ... ճամբորդ։ Երևանի բոլոր գործարաններուն մեջ հանդիպեցանք հայրենադարձ ճարտար բանվորներու։ Բոլորովին պատահաբար երկու տեղ — Երևանի էլեկտրամեքենաշինական ու ժամացույցի գործարանի պատվո տախտակներուն վրա — հանդիպեցա նրկու։ Հայրենադարձներու անուններուն, որոնք իրենց պարտավորությունը կատարած էին քարձրագույն չափանիշով։ Երևանի էլեկտրամեքենաշինական գործարանի պատվո տախտակի վրա հանդիպեցա Հակոբյեն հայրենադարձ, ինձի ծանոթ ու ճարտար մեքե-

նագործ Անդրանիկ Հարությունյանի անվան, որ առաջադրանքը գերակատարած էր 295,5 տոկոսով, իսկ ժամացույցի գործարանին մեջ՝ Դամասկոսին ներգաղթած խաչիկ Սաֆարյանի անվան, որ իր առաջադրանքը գերակատարած էր 333 տոկոսով։

Հայրենադարձ մեր զանգվածը ձուլված է մեր հայրենական ժողովուրդին հետ։

Երևանի մեջ մենք տեսանք մշակութի բազմաթիվ հիմնարկներ, Մատենադարանը, գրախանութները, վաճառատները։ Այդ բոլորի մասին պատմել անկարելի է։ Բայց ես երբեք պիտի չմոռնամ մեր այցելությունը Մատենադարան, այսինքն՝ Զեռագրատուն, ուր տասը հազար հայերեն ձեռագրեր համարմբված են և կպահպանվին մեծագույն գույքությանը։ Նույնպես անկարելի է մոռնալ մեր հանրակույր Գիտություններու ակադեմիան, ուր ծանոթացանք պատկանելի կազմին հայ ակադեմիկոսներու և գիտական աշխատակիցներու, որոնց ուսումնասիրության առարկաներն են գիտությունը և հայ մշակույթը իրենց բոլոր բաժանմունքներով։ Ի տես այս բոլոր հաջողություններուն, հայ մարդու ուղևորությունը կքարձրանա և կզորանա հավատքը հայ ժողովուրդին և անոր նոր Հայրենիքին հանդեպ։

Ինչ որ իրագործված է, հավաստիքն է ապագա մեծագույն իրագործումներուն։

Վարպետը՝ Ավետիք Իսահակյան, ինը տարի առաջ մարգարեացած էր. «Մեզ մոտ ինչ որ լավն է, մնայուն է, ինչ որ վատն է, զնայուն է»։ Արդարև, լավ բաները հավերժացած են ու կհավերժանան, և դեռ բաները զացած են։

Ապրիլ՝ հայ ստեղծագործ ժողովուրդը Արարատի հովանիին տակ, թո՛ղ անսասան մնա Մայր Հայրենիքը, որպես հավիտենական պատվանդան իր ստեղծագործ ու հանձնարագործ զավակներու գոյության։

ՌՈՒՄԻՆԱԼԱՅ ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԱՆԴԱՄ ԴՈՎՏ. ԳՐԻԳՈՐ ԲԱՄԲՈՒԿՋՅԱՆԻ ԵԼՈՒՅԹԸ

Սիրելի՛ հայրենակիցներ,
Ռումանհայ գաղութին և ուրիշ երկիրներին եկած պատվիրակներուն հետ մասնակցեցա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գեորգ Զ.ի հուղարկավորության։ Շատ հուզիչ էր տեսնել, թե ինչպես հավատացյալները խոր սիրով իրենց հարգանքը մատուցին հայրենասեր Հայրապետի հիշատակին։

Այս այցելության առթիվ, մեր հարազատ Հայրենիքի մեջ մեզի ամեն հնարավորությամբ տրվեցավ, որպեսզի կրենք տեսնել մեր շքեղ մայրաքաղաք Երևանը իր շրջակայքով և վայելել անոր գեղեցկությունները։

Առաջին անգամն է, որ տեսա իմ Մայր երկիրը և հասկնալի է իմ մեծ ուրախությունը։ Այդ ուրախությունը մեծ է ո՛չ միայն

որովհետև իմ նախահայրերու Հայրենիքը տեսաւ, այլ նաև անոր համար, որ այս հողին վրա տեսա զմայլելի բաներ, որոնցմով հիացա:

Երևանը շատ սիրուն քաղաք մըն է, կառուցված արդիական պլանավորումով և հայկական հին ճարտարապետության ոճի և քաղաքաշինարարության նորագույն նվաճումներուն օգտագործումով: Քաղաք մըն է հարատև զարգացման ու շինարարության մեջ, ինչպես ամբողջ երկիրը:

Այցելեցի Երևանի էլեկտրամեքենաշինական, ժամացույցի գործարանները, Սևանի էլեկտրակայանը, Արզնիի առողջարանը, հիվանդանոցներ, Ֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճը, Օպերան, Ստադիոնը, ինչպես նաև բազմաթիվ բնակարաններ:

Իբրև բժիշկ, իմ վրա շատ ուժեղ տպավորություն թողուց մասնավորապես Արզնիի առողջարանը, որտեղ հանդիպեցա լավ մասնագետ բժիշկներու, տեսա ամենաարդիական բժշկական սարքավորումներ:

Իմ այս բոլոր տեսածներեն եզրակացուցի, որ Երևանը ճարտարարվեստական կեդրոն մը եղած է՝ օժտված սովետական առաջավոր տեխնիկայով:

Բոլոր տեսակի կառուցումները իրականացված են գեղեցիկի և օգտակարի գաղափարներու զուգակցությամբ:

Զկա ոչ մեկ նոր կառույց, ուր կարելի չլլա հաստատել կառուցողներու հոգատարությունը՝ ապահովելու համար շինության ամրությունը, գեղեցկությունը և առողջապահական հարմարությունները:

Փողոցներն ու պողոտաները լայն և ուղիղ, մաքուր ասֆալտապատված և եզերված շքեղ շենքերով՝ Երևանին հիանալի տեսք մը կուտան:

Կենդանի կյանքը փողոցներու մեջ, տրամվայներու, տրոլեյբուսներու և շքեղ ավտոմեքենաներու երթևեկությունը, եռուն առևտուրը խանութներուն մեջ և մարդոց զվարթությունը, ինձի փոխանցեցին նոր, լայն հորիզոնով կյանքի մը ըմբռնումը:

Մենք, քանի մը Կրկրներե եկած պատվիրակներս, հանդիպեցանք իրարու մեր Մայր Հայրենիքին մեջ:

Այս հանդիպումը հայրենի ծաղկող հողի վրա՝ ա՛լ ավելի ուժեղացուց մեր բոլորիս հայրենասիրությունը:

Խոսելով Երևանի մեր հայրենակիցներուն հետ կզգաս, թե ինչպես քեզ կզրավեն իրենց ներդաշնակ հայրենով, իրենց հյուրընկալ և անկեղծ վերաբերմունքով: Ինչ որ քու վրա մասնավոր տպավորություն մը կթողու, այդ անոնց համեստությունն է, որ այնքան բնորոշ է սովետական մարդուն: Բոլոր նվաճումներուն մեջ, ես շարունակ կտեսնեմ նոր մարդը, որ կվերափոխե բնությունը հօգուտ ժողովուրդին:

Խաղաղ, ստեղծագործական կյանքը, որ կտեսնես մեր Հայրենիքին մեջ, քեզ մտածել կուտա այն մեծ աշխատանքի մասին, որուն լծված են խաղաղության մեծ ճակատի բոլոր ժողովուրդները առանց ազգային և կրոնական խտրության, ժողովուրդներ, որոնք Սովետական Միության մեջ կտեսնեն խաղաղության ամրակուռ ամրոցը:

Վերադառնալով Ռուսական Ժողովրդական Հանրապետություն, հոն բոլոր տպավորություններս պիտի հաղորդեմ իմ հայրենակիցներուն, հրահրելով անոնց սրտերուն մեջ արդար հպարտության և ուրախության զգացումներ:

